

Beszél egy 85 éves ujságíró

Most van Rákosi Jenő, a magyar újságírás egykori fejedelme születésének centenáriuma. Erről ír lelkes cikkeket „A sajtó” legutóbbi számában néhai Rákosi Jenő kor- és kartársa: Sziklay János dr. és kiemeli cikkében Rákosi Jenőnek azt a megállapítását, hogy „az újságíró munkája csak a napnak szól, tehát mondjon le előre a jövő dicsőségéről”. Hogy ez milyen igazság, azt tüstént látni fogjuk, ha egy kicsit belenézünk az újságíró életébe. Az újságíró életfolyása maga a lázas izgalom, mert ha valaki, akkor ő az, aki esküny mindennap, úgyszólván újra kezdi a pályáját. Az újságíró valahogy úgy van a maga munkájával, hogy amit megírt, az már nem érdekli. Annál inkább az, amit csak ezután fog megírni. Az a szent hite fűti, boldogítja, hogy amit holnap megír, sokkal különb lesz, mint amit ma írt. Örömet lefűzi — önmagát. S ha valami fűt neki, ez az, hogy valamelyik kolléga — őt főzte le a fűrészséggel, ügyességgel, szemfülességgel, szóval tehetséggel. És ez a verseny önönmagával úgyszólván minden nap újrakezdődik és nem ér véget, csak ha „kiesik a toll a kezéből...” Legvégül azután, ha azok a bizonyos búcsúztató sorok is megjelennek felőle, másnap már azt se tudják ki volt, mi volt, mit tett, kiket emelt ki az ismeretlenség homályából, kikkel tett jót, kiknek a boldogulásáért harcolt, mennyit használt a köznek, mennyit verekedett másokért... mindig csak másokért!

És mind ennek ellenére az újságíró egyénileg — leszámítva a maga társaságát és nem szólva egyesek kivételes népszerűségéről —, jóformán ismeretlen marad holtánapjáig, sőt azontúl meginkább... Sőt valószerűnek tartom, hogy e sorok olvastán, jó néhány újságíró kartársam önmagára ismer és váltig esodálkozik azon, hogy ugyan mit történt, hogy akikről jóformán sohasem esik szó, most egyszerre ilyen gloriifikációban van részük? De azt is biztosra veszem, ha meg tudják, hogy kiről lesz szó: barátságosra kerekedik és elmosolyodik az arcuk. Hadd leplezzünk hát le egyet kedves kartársaink közül. Lehet, hogy az illetőt — szerénysége miatt — még a kartársak (már a fiatalabbak) közül is csak kevesen ismerik. Hát még a nagyközönség? Hányan lesznek közöttük, akik talán a nevét se hallották Sziklay János dr.-nak, a hál' Istennek ma is *fürgő, mozgékony s ugyancsak örökifjú és dolgos újságírónak*, aki 1857 április 2-án született Veszprémben, tehát ebben az évben tölti be dolgos életének nyolcvanötödik esztendejét! Rendetlenül a homlokába csüngő, szőkéből az öszesbe játszó hajfűrtjei, sokszor nyíratlan szakálla, bajusza, esetleg félrecsúszott nyakkendője, vagy egy-két helyütt gombolatlan maradt ruhája, de hogy is zavarják a mi kedves bajtársunkat, amikor közügyről, valami irodalmi dologról, vagy különösen újságírásról van szó. Ilyenkor két szeme mosolygósan csillog, ő meg nem találja a helyét, annyira izgul, csak hogy a kérdéses ügy jól, sőt a legjobban intéződjék el. És így is indul neki a maga rögzös, göröngyös pályájának, még ifjú legénykorában, amikor pedig de hogy is volt olyan jó sora, rendezett helyzete az újságírónak, mint van manapság.

Amint megtudta, hogy mi járásban vagyok nála, előbb nagyot nézett. Azután kicsit elgondolkozott, majd — megadta magát.

— Nyolcvanöt éves vagyok — mondotta —, hál' Istennek elég jól érzem magamat és dolgozom: írom legújabb könyvemet, amelyben a *Dunántúli kultúrtörténetét* írom meg életrajzokban. A könyv 30 ívre terjed, a legjava készen van és talán hamarosan meg is jelentem. Hát talán ennyi elég is lesz? — kérdi.

— Igen — mondom —, ez van ma, 1942-ben. De én azt szeretném hallani és a közönségnek is elmondani, hogy mi volt nyolcvanöt évvel ezelőtti és mi minden történt azóta?...

Az első riport

— Tyhű, terringette, ez már nem olyan egyszerű dolog — mondja János bácsi. Közben beletúr a hajfűrtjeibe, ide-oda tekintget, mintha valami menedéket keresne, de azután, nyilván önönmagát képzei az

— én helyembe és már beszél is:

— Hát, amikor még diáksorban voltam Veszprémben, szülővárosomban, még csak hatosztályos volt a gimnázium, s a VII.-et Székesfehérváron kellett kijárnom, a VIII.-at pedig (mivel édesapám Pozsonyba került állásba), ott végeztem. Ugyanott a jogakadémián filozófiát hallgattam, de félszemmel már az újságírás berkeibe kacsintottam. 1875-ben, hatvanhét évvel ezelőtt már meg is jelent az első cikkem, azaz első riportom. Jól emlékszem rá, Békéscsában az első gőzeke-versenyt néztem végig és arról számoltam be a „Gyakorlati mezőgazda” című lapban és megírtam mibe került, mi a haszna, fönntartási költsége, stb. Sőt ugyanakkor hallatlan merészséggel, elsőnek pendítettem meg azt a vakmerő indítványt, hogy a nagy magyar alföldet be kell fásítani!

— Hát hogyan kerültél János bácsi, mint újságíró a — mezőgazdaság tájékára? — kérdelem.

— Majd mindjárt elmondom. Tizennyolcéves koromban, 1873-ban a híres bécsi tőzsdekrach idején, apám is — aki a veszprémi Biztosítási Bank vezetője volt —, tönkrement. Minden odaveszett. Adósságok, kenyérgondok szorongattak, állás után kellett nézmem nekem is. Jó sorsom segített és én be is álltam egy békésmegyei rokonunkhoz gazdasági gyakornoknak, ahonnan rövidesen gróf Almásy György kétégyházi uradalomba kerültem irnoknak. Ma is őrzöm azt az ötven krajcáros bélyeggel ellátott bizonyítványt, amit ott kiérdemeltem. Ime, ez az:

Bizonyítvány, mely szerint bizonyítatik, hogy Sziklay János úr gróf Almásy Kálmán ömeltósága kétegyházi uradalomban, mint gazdasági írnok 4 hónapon át alkalmazásban állott, mely rövid idő alatt hivatásában kellő szorgalmat és ügyekezettel tanúsított, miáltal a Meltóságos Uradalmi tisztség elismerését kiérdemelte. Jelen állását a katonai kötelezettség közbejöttével ideahagyni kénytelenítette, saját kérelme folytán elbocsáttatott és jelen bizonyítvány igazolására kiadott.

Kétegyháza, 1875 október 23.

Szekér Mihály ur. tisz.

— Hű, de nagy úr lett belőlem egyszerre?! Koszt, lakás, mosás és kétszáz forint évi fizetés, még hozzá lótarással! S minthogy apám is szenvedélyesen imádkozott a muzsikálást és én is orgonáltam, egy az uradalomban lefolyt rekviemen, a megbetegedett ogonista, a tanító úr helyett én, az uradalmi srájbér orgonáltam, ami olyan fölűnést keltett, hogy érte hivatalos dícséretet kaptam. S ha meg is nőtt szörnyen a tekintélyem, mindez megközelítően sem izgatott és érdekelt annyira, mint az újságírás.

„Pálmay Ilkával az — égben...”

Alig hogy az 1878-i „Boszniai okkupáció” után katonáéknál le szereltem, Budapestre jöttem, ahol előbb a Budapest-hez, majd a Pesti Napló-hoz, azután a Pesti Hírlap-hoz kerültem. Ugyanebben az esztendőben — erre is jól emlékszem — július 5-én, a híres-nevezetes Silberer Viktor jött Budapestre „Vindabona” nevű léghajójával (hol volt még akkor a repülőgép?!), hogy föl száll és utast is visz magával, már aki elég vakmerő és erre vállalkozik. A Lövölde-téren történt a föl szállás. Ott akkor valóban volt lövölde is, tér is. S a léghajó ballonját fél nappal előbb kezdték tölteni világító gázzal. Elég az hozzá, hogy hárman jelentkeztünk újságírók és pedig Vészi József, Tóth Béla, aki széles karbonári kalapban, derekán piros övvel jelent meg és én. Sőt még valaki, aki mindnyájunkat lefűzött: Pálmay Ilka, a régi Népszínház égisz ünnepelt primadonnája. Hogy, hogy nem, a választás énám esett és én az „Isteni Ilkával” föl szálltam... Léghajónk meglehetősen hosszú, izgaló és bizonytalan kóválygás után Vecsésen szállott le és mi onnan fiakkereken hajtottunk a fővárosba, persze óriási ünneplés kíséretében. A nagy esetről nemcsak riportot, hanem tárcát is írtam, amely német lapokba is belekerült és igen nagy

szenzációt keltett. Tárcám címe ez volt: *Pálmay Ilkával az — égben...* Így aztán a P. H.-nál is, de egyébként is, egyre szívesebben foglalkoztattak újságíró körökben. Egy évvel később aztán Színház címen napilapot indítottam, majd a Képes Családi Lapok-at szerkesztettem.

Közérdekű intézményeket létesít

Újságírói tevékenységem szinte természetesen magával hozta, hogy különféle közérdekű és kulturális intézményeket létesítettem. Így 1882-ben, amikor például a Balaton tavának ezerféle áldását még csak megközelítően sem aknázták ki, Jókai Mór és Fenyvessy Ferenc támogatásával megalapítottam a Balaton-egyletet, amely azután tíz évvel később beleolvadt a Dunántúli Közművelődési Egyesületbe s amelynek 1935-től kezdve, még ma is elnöke vagyok. 1885-ben mozgalmat indítottam Vas Gereben hamvainak Bécsből való hazahozataláért. 1890-ben az Otthon-kör előbb könyvtárossává, azután titkárává választott és ennek a mi otthonunknak ma is alelnöke vagyok. 1898-ban megalapítottam az Országos Pázmány Egyesületet, amelynek főtitkára, majd alelnöke voltam 1929-i lemondásomig. Ugyanez időkhöz a Magyar Államnak főmunkatársa, később helyettes szerkesztője lettem, 1910-től 1927-ig pedig Révai Nagy Lexikonának voltam a társ-szerkesztője.

Részen tagja, társelnöke, vagy valamilyen funkcionáriusa vagyok a lengyel Miczkiewicz Társaságnak, az Újságírói Egyesületnek, a Balatoni Szövetségnek, a Veszprémi Piarista Szövetségnek, a Gyóni Géza Társaságnak, a Kelenföldi Gazdasági és Közművelődési Egyesületnek, stb. és természetesen az összes újságíró intézményeknek.

Irodalmi működése

— Hogy mennyi mindent írtam össze életemben, azt bizony alig tudnám egy szuszra elmondani. Arról nem szólva, hogy azokba a lapokba, amelyeknek hosszú évtizedeken át munkatársa voltam, cikkek, kritikák és egyebek megszámlálhatatlan sokaságát írtam. Négy önálló kötetem van a Balatonról. Költeményeim, elbeszéléseim és regényeim közel negyven kötetben jelentek meg s ezek között van több földrajzi és történelmi munkám is. Rengeteget fordítottam németből, franciából, angolból. Kéziratban van még Miczkiewicz Pan Tadeusz eposzának fordítása. Szülővárosomnak, Veszprémnek is szenteltem egy kötetet, amely tíz év előtt jelent meg és amelyben a városnak, illetve szülőltéinek az irodalom és művészet terén kifejtett munkásságáról számolok be.

Most pedig a Dunántúli kultúr-munkásairól készül egy harminc éves könyvem, amely remélem, Isten segítségével még ebben a hónapban megjelenik.

★

Körülbelül ezeket mondotta el Sziklay János a vele folytatott beszélgetésem során és ahogy jegyeztem a szavait, erre is, arra is, azt mondta, hogy „ez nem fontos, az nem fontos”. Ha neki nem is fontos, mégsem hagyom említettlenül, hogy amikor ötvenéves írói és újságírói jubileumát ünnepeltük, Veszprém városa utcát keresztelt el Szilay János nevére. Talán nem érdektelen az sem, hogy a mindig szerény anyagi viszonyok között élő újságíró utcája éppen a veszprémi régi „Takarékpénztár-utca” lett. És az a legérdekesebb, hogy újonnan elkeresztelt Sziklay János-utca a Rákóczi-térről indul, betorkollik a Jókai-utca és belőle ágazik ki a Vas Gereben-utca... Sziklay hatvanéves jubi-

leumán Berzeviczy Albert elnököl; ugyanakkor jelent meg „Magyar végezt” című nagyszabású, mélyen szántó drámai költeménye és hogy a melle sem maradt üresen, mert azt Kormányzót, Signum Laudis és a Pápai érdeméremmel ékesíti.

Nagynevű kor- és kartársa

Szorosan hozzátartozik Sziklay János életéhez, hogy fiatal korában szenvedélyesen verselgetett. Így, amikor Toldy Ferenc meghalt, pályázatot hirdettek egy emlékbeszéd és egy óda megírására és mindkettőt ő nyert el. Azidőtájt ott lakott Pozsonyban Thaly Kálmán is, aki erre bemutattatta magának az ifjú Sziklay Jánost és úgy megszerette, hogy attól fogva ő volt költői mentora.

A nyolcvanas években a budapesti egyetemen nem kisebb irodalmi kiválóságok mint Budenz József, Gyulai Pál, Heinrich Gusztáv, Beöthy Zsolt és Simonyi Zsigmond előadásait hallgatta és a magyar, német és történelem tárgyakból tanári alapvizsgát is tett.

A P. H.-nak és főként a P. N.-nak francia regényeket is fordított. Utóbbi lapnál egyszer megtörtént, hogy a Times-ből egy hosszabb cikket kellett hirtelen lefordítania s a fordítás igen jól sikerült. Erre egy háromkötetes Trollope regényt adtak át neki, hogy fordítsa le. S ha Pulszky Ferencnek, a lap vezércikkírójának meg is esett emiatt rajta a szíve, segített is Sziklaynak, de egyúttal arra sarkalta, hogy — pompásan megtanulta az angol nyelvet.

Sziklay János akkori szűkebb kollégái közül is felsorol néhányat: Ime: Acsády Ignác, Kaas

Ivor báró, Günther Antal, Harrach József, Beöthy Zsolt, Antalik Károly, Pozó (Ágai Adolf). A főváros rovatát Márkus József, a későbbi főpolgármester vezette.

— Ezidőtájt — folytatja Sziklay János visszaemlékezéseit — egy újabb pályázatot nyertem. A P. H. tíz aranyat tűzött ki egy tárcára. Megnyertem. Sőt Légrády még külön két aranyat adott Borostyáni Nándor pedig, a lap főmunkatársa meghívott a laphoz, oda is szerződtem és azóta szabad kezet kaptam, írhattam, amit akartam, név-aláírással, ami abban az időben nagy szó volt.

A Puskás Tivadar-utcában

1902-ben súlyos csapás érte Sziklay Jánost. Előbb szép, nagy leánya, majd felesége halt meg. Négy évig bírta a szomorú egyedüllétet, mert örökös munkássága csak elterelte fájdó gondolatait. 1906-ban újra megnősült és azóta nyugodtan, meglegedetten él, keletföldi kis családi házában. S ha ki is jut neki a földi élet szűk-markúságaiból, vesződségeiből, gyönyörű és lázasan lüktető multjának emlékei megbékítik, kibékítik a jelen idők kegyetlenségeivel.

— Ha hazamegyek — mondja búcsúzóul —, még az is jól esik, ha az utcámba lépek. Tudniillik a Puskás Tivadar-utcában van a kis családi házam; erről pedig az az idő jut eszembe, amikor Puskás Tivadart, a nagy magyar zsenit is jól ismertem, sőt még a régi Telefon Hírmondó parlamenti tudósítója voltam...

Mert többek között, az is voltam...

Polgár Géza